

Першаснай мэтай стварэння такіх сетак служыць пошук сяброў, аднакласнікаў, знаёмых, калегаў па працы і г.д. Папулярныя рэсурсы арыентаваны, у першую чаргу, на аднаўленне і падтрыманне камунікацыйных сацыяльных сувязей паміж людзьмі, уключаючы пошукі працы, падачу аб'яў, знаёмствы і г.д. Неад'емнай часткай сацыяльных сетак, як і кам'юніці, з'яўляецца арыентацыя на павышэнне асабістага сеткавага рэйтыngu. З гэтага пункту гледжання выклікае цікавасць рэсурс habrahabr.ru, дзе існуе магчымасць зарэкамендаваць сябе з добрага боку ў якасці аўтара артыкулаў, каментарыяў і, такім чынам, павялічыць шанцы на працаўладкаванне. У цэлым, вялікая колькасць камунікантаў робяць сацыяльныя сеткі папулярным і актыўным жанрам віртуальнага дыскурсу.

IRC, у адрозненне ад ICQ, з'яўляецца тэматычна арганізаваным палілогам з сярэдняй частатой змены камунікантаў. У гэтым сэнсе можна меркаваць пра агульныя рысы IRC і тэматычных форумнаў, пабудаваных па тым жа прынцыпе. Аднак склад форумных камунікантаў больш стабільны, а тэксты арганізуюцца як невялікія па аб'ёме завершаныя выказванні.

Такім чынам, у віртуальным дыскурсе назіраецца спецыфічная трансфармацыя дыскурсійных катэгорый ва ўмовах пісьмовых маўленчых зносін.

Літаратура

1. Агапов О.Д. Виртуальность как проблема социальной философии. URL: <http://ruslan.ksu.ru/phil/0-737566/026-029.pdf>.
2. Войскунский А.Е. Развитие речевого общения как результат применения Интернета // Конференция "Социальные и психологические последствия применения информационных технологий" (01.02.2001 - 01.05.2001). URL: <http://psynet.by.ru/texts/voysk6.htm>.
3. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках [на материале жанра компьютерных конференций] // Автореферат на соискание учен. степени канд. филол. наук. Волгоград, 2001.
4. Галкин Д.В. Виртуальный дискурс в культуре постмодерна. // Критика и семиотика. № 1-2. Новосибирск, 2000.
5. Иванов Л.Ю. Язык Интернета: заметки лингвиста. // Словарь и культура русской речи. М., 2002. URL: <http://www.ivanoff.ru/rus/OZHWEB.htm>.
6. Нестеров В.Ю. К вопросу об эмоциональной насыщенности межличностных коммуникаций в Интернете. URL: <http://flogiston.ru/articles/netpsy/netemotions>.

С.М. Якуба

МАРФАЛАГІЧНЫ РАЗБОР У СІСТЭМЕ ПРАМЕЖКАВАГА КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ СТУДЭНТАЎ-ФІЛОЛАГАЎ

Сучасны адукацыйны працэс ва ўстановах вышэйшай адукацыі наладжваецца на аснове выкарыстання сродкаў кантролю, якія дазваляюць ажыццяўляць адваротную сувязь пры навучанні. Разнастайныя спосабы дыягнастычнай дзейнасці даюць магчымасць выявіць лакуны ў засваенні тэарэтычнага матэрыялу, вызначыць ступень сфарміраванасці моўных і маўленчых уменняў і навыкаў студэнтаў і на аснове атрыманых вынікаў удасканаліць вучэбна-выхаваўчы працэс.

У сістэме падрыхтоўкі студэнта-філолага вялікую ролю адыгрывае прамежкавы залік, які можа служыць і сродкам кантролю, і сродкам дыягностыкі цяжкасцей у авалоданні моўным матэрыялам, і сродкам прагназавання

паспяховасці навучання, што дазваляе меркаваць пра ўзровень прафесійнай падрыхтоўкі будучага спецыяліста.

У практыцы навучання студэнтаў-філолагаў прамежкавы залік разглядаюць як комплекс тэарэтычных пытанняў і практычных заданняў, накіраваных на вызначэнне ступені засваення пэўнага вучэбнага матэрыялу (тэмы, раздзела курса і інш.), пройдзенага за акрэслены тэрмін навучання (семестр, навучальны год і г.д.). Прамежкавы залік праводзіцца пасля таго, як вывучаны пэўны аб'ём матэрыялу, і забяспечвае паэтапны кантроль за фарміраваннем вызначаных праграмай ведаў, уменняў і навыкаў. Такая форма кантролю садзейнічае развіццю лагічнага мыслення, памяці, дапамагае удасканалваць культуру навучання, навыкі самаацэнкі, самаадукацыі і адказнага стаўлення да вучэбнага працэсу.

Як ужо адзначалася, прамежкавы залік мае на мэце праверку не толькі ведаў, але і практычных уменняў студэнтаў. Пры падрыхтоўцы пытанняў і заданняў для апытання неабходна выносіць матэрыял, які складае асноўную тэарэтычную частку заліковага раздзела; фактычны матэрыял, найбольш важны ў адукацыйным, пазнавальным, развіццёвым і выхаваўчым аспектах; практычныя заданні, што дазваляць меркаваць пра сфарміраванасць моўных, маўленчых і лінгвакультуралагічных уменняў і навыкаў; заданні і пытанні, якія патрабуюць ад студэнтаў умення самастойна працаваць.

Накіраванасць адукацыйнага працэсу на функцыянальны падыход пры вывучэнні лінгвістычных дысцыплін патрабуе ад выкладчыка выкарыстання такіх метадаў і прыёмаў, якія б садзейнічалі рэалізацыі асобна арыентаванага падыходу ў навучанні студэнтаў. Да так званых фармальных метадаў навучання, якія трэба зводзіць да мінімуму пры засваенні беларускай мовы, некаторыя метадысты адносяць лінгвістычны аналіз моўных адзінак. Аднак нягледзячы на падобныя меркаванні, у сістэме тэарэтычнай і практычнай падрыхтоўкі студэнтаў моўны разбор, што садзейнічае рэалізацыі пастаўленых вучэбных мэт і задач, займае значнае месца. Так, напрыклад, як метады, прыём і від практыкавання лінгвістычны разбор, у прыватнасці марфалагічны аналіз, выкарыстоўваецца на ўсіх этапах вывучэння раздзела “Марфалогія” курса “Сучасная беларуская мова”.

Арыентацыя на тэкстацэнтрычны падыход пры правядзенні марфалагічнага разбору дазваляе студэнтам зразумець, як тая або іншая адзінка функцыянуе ў тэксце, дапамае параўнаць моўныя з'явы з іншымі, ахарактарызаваць іх паводле асноўных прымет, правесці частковы ці поўны марфалагічны разбор, выкарыстаць словы розных часцін мовы ва ўласным маўленні. Прычым аналіз лінгвістычных адзінак забяспечвае пазнавальную актыўнасць і разумовую дзейнасць студэнтаў, садзейнічае прымяненню атрыманых ведаў у нестандартных сітуацыях, развівае лагічнае мысленне, памяць, інтэлект, уменне аналізаваць, супастаўляць, параўноўваць моўныя факты, спрыяе актывізацыі матывацыі навучання, авалоданню навыкамі самааналізу і самаацэнкі, уменнем працаваць са слоўнікамі, вучэбнымі дапаможнікамі і навуковымі крыніцамі.

Акрамя вышэйадзначанага, марфалагічны разбор з'яўляецца сродкам дыягностыкі, кантролю і самакантролю ведаў, уменняў і навыкаў, а таму

разглядаецца як неад’емная састаўная частка сістэмы пытанняў і заданняў да прамежкавага заліку.

Як паказвае практыка, пастаноўка перад студэнтамі канкрэтнай мэты пры вывучэнні той ці іншай тэмы і вызначэнне вынікаў засваення прапанаванага матэрыялу стварае матывацыю навучання, актывізуе інтэлектуальную дзейнасць, развівае навыкі самаадукацыі. У сувязі з гэтым метадычна апраўдана будзе перад вывучэннем кожнай тэмы, а асабліва той, што выносіцца на прамежкавы залік, пазнаёміць студэнтаў з ведамі, уменнямі і навыкамі, якімі яны павінны авалодаць на “выхадзе”, пасля вывучэння той ці іншай тэмы. Акрамя сістэмы пытанняў, табліц, трэніровачных заданняў і тэстаў, студэнтам прапануецца парадак і ўзоры марфалагічнага разбору розных часцін мовы. Матывацыі навучання будуць садзейнічаць і метадычныя рэкамендацыі па правядзенні марфалагічнага разбору часцін мовы. Так, напрыклад, пры падрыхтоўцы да прамежкавага заліку “Іменныя часціны мовы” ў першую чаргу мэтазгодна засяродзіць увагу на агульных патрабаваннях да марфалагічнага аналізу іменных часцін мовы. Так, студэнтам варта нагадаць, што пры марфалагічным аналізе трэба прытрымлівацца строга вызначанага парадку: 1) устанаўленне часціны мовы, 2) вызначэнне лексіка-граматычнага разраду, 3) выяўленне пастаянных граматычных катэгорый, 4) акрэсленне словазмяняльных марфалагічных катэгорый, 5) вызначэнне сінтаксічнай ролі ў сказе.

Выкладчык даводзіць думку, што пры вызначэнні часцінамоўнай прыналежнасці слова неабходна кіравацца не толькі асноўнымі класіфікацыйнымі прыметамі той ці іншай часціны мовы, а і засяроджвацца на такой з’яве, як пераход слоў з адной часціны мовы ў іншую. Пры пераходзе у іншую часціны мовы не толькі мяняюць сваю сінтаксічную функцыю, а і набываюць граматычныя катэгорыі той часціны мовы, у якую яны перайшлі. Напрыклад, субстантывуючыся, прыметнікі і дзеепрыметнікі, набываюць здольнасць дапасоўваць да сябе азначэнні, маюць пастаянную катэгорыю роду і незалежныя катэгорыі ліку і склону: *Бульбоўнік паляць. Быццам бы кадзілам махае восень над маім былым* (В. Стрыжак). Слова *былым* мае пастаянную катэгорыю роду (н.р.), незалежныя катэгорыі адзіночнага ліку і творнага склону, у сказе выконвае тыповую сінтаксічную функцыю назоўніка – з’яўляецца дапаўненнем. Такім чынам, пры марфалагічным разборы варта засяроджвацца на значэнні слова, а таксама на граматычнай аманіміі (*яго* можа быць як асабовым, так і прыналежным займеннікам; *другі* можа быць лічэбнікам, займеннікам, прыметнікам і інш.).

У якасці метадычных рэкамендацый выкладчык засяроджвае ўвагу на тым, што ў ходзе працы па вызначэнні лексіка-граматычнага разраду часціны мовы трэба ўлічваць пераход слоў з аднаго разраду ў іншы. Так, напрыклад, прыметнікі ў складзе ўстойлівых спалучэнняў *ахілесавы пяты* (слабае месца), *саламонава рашэнне* (мудрае рашэнне), што даюць якасную характарыстыку прадмету, неабходна кваліфікаваць як якасныя, а не як прыналежныя, а прыметнікі *чорны, мяккі, воўчы* ў складзе ўстойлівых спалучэнняў *чорная металургія, мяккі зычны, воўчыя ягады* – як адносныя.

Мэтазгодна засяродзіцца і на этапе вызначэння пастаянных ці словазмяняльных граматычных прымет. Звяртаецца ўвага на тое, што для некаторых часцін мовы адна і тая ж граматычная катэгорыя можа быць пастаяннай, а для іншых – словазмяняльнай. Так, катэгорыя роду для назоўніка пастаянная, а для прыметніка, парадкавага лічэбніка – словазмяняльная. Вядома, што катэгорыю ліку назоўніка характарызуюць як словазмяняльную, аднак для адзіночналікавых і множналікавых назоўнікаў яна з’яўляецца пастаяннай. Пры вызначэнні граматычных катэгорый займенніка варта ўлічваць, да якога разраду паводле значэння ён адносіцца і з якой часцінай мовы суадносіцца. Тыя, што суадносяцца з прыметнікам, маюць залежныя катэгорыі роду, ліку і склону. Займеннікі, што суадносяцца з назоўнікам, у прыватнасці, асабовыя займеннікі *я, мы, ты, вы*, у адрозненне ад назоўніка маюць пастаянную катэгорыю ліку. Што да займеннікаў *ён, яна, яно, яны*, то яны супрацьпастаўляюцца паводле роду і ліку ўнутры парадгмы. Прыналежныя займеннікі *яго, яе, іх* – застылыя формы, аднак мы можам высветліць іх родавае, лікавае і склонавае значэнне: *Дзіця нараджаецца, і бог Сварог запальвае зорку; чалавек памірае, і бог Зніч яго зорку гасіць* (А. Петрашкевіч). Займеннік *яго* мае значэнне м.р., адз.л., В. скл.

У метадычных рэкамендацыях варта падкрэсліць думку: аналізуючы словазмяняльныя катэгорыі, неабходна памятаць пра тое, што нязменныя знамянальныя словы маюць нулявую парадгму – аманімічныя формы ва ўсіх склонах, таму пры характарыстыцы такіх лексічных адзінак варта гаварыць не пра форму, а пра значэнне, якое мае нязменнаяе слова ў кантэксце: *Слухаў прыгожае сапрана* (сапрана – назоўнік н. роду, мае значэнне адз.ліку, В.скл).

Акцэнтуючы ўвагу на сінтаксічнай функцыі часцін мовы, выкладчык адзначае, што аналітычная форма слова (*самы вясёлы, больш шчаслівы* і інш.), колькасна-іменная спалучэнне (*пяцёра студэнтаў, некалькі чалавек*) з’яўляюцца адным членам сказа; аналізуемае слова можа ўваходзіць у склад састаўнога дзеяслоўнага выказніка, выконваць сінтаксічную ролю разам з прыназоўнікам: *Усё жыццё складаецца то з мімалётных радасных сустрэч, то з нечаканых і цяжкіх расстанняў з блізкімі тваімі, з хлебам, з сонцам* (М. Танк). Так, пры марфалагічным разборы слова *сонцам* сцвярдзецца думка, што яно разам з прыназоўнікам з выконвае сінтаксічную функцыю ўскоснага дапаўнення. Пасля агульных метадычных рэкамендацый па правядзенні марфалагічнага разбору звяртаецца ўвага на спецыфіку аналізу слоў розных часцін мовы.

Як паказвае практыка, метадычныя рэкамендацыі па правядзенні марфалагічнага разбору разам з іншымі інфармацыйна-даведачнымі матэрыяламі дапамогуць мэтанакіравана падрыхтавацца да прамежкавага заліку, будуць садзейнічаць свядомаму засваенню ведаў, прымяненню іх у нестандартнай сітуацыі.

На першы погляд здаецца, што лінгвістычны аналіз дапамагае вызначыць, наколькі сфарміравана моўная кампетэнцыя студэнтаў: засвоены лінгвістычныя паняцці, усвядомлена сістэма мовы, развіты пазнавальныя, класіфікацыйныя і аналітычныя ўменні і навыкі. Аднак марфалагічны разбор мае на мэце і вызначэнне ступені сфарміраванасці маўленчай кампетэнцыі, што выяўляецца па ўменні вусна або пісьмова характарызаваць тую ці іншую моўную адзінку;

будаваць выказванне ў адпаведнасці з логікай падачы матэрыялу, тыпам, стылем і сітуацыяй маўлення і інш.

Акрамя таго, варта адзначыць, што для марфалагічнага разбору прапануюцца словы, узятыя з тэкстаў, якія ўтрымліваюць багаты лінгвакультуралагічны матэрыял, што, несумненна, садзейнічае фарміраванню ведаў пра багацце нацыянальна-культурнай семантыкі беларускай мовы. Так, напрыклад, пры правядзенні прамежкавага заліку па раздзеле “Іменныя часціны мовы” студэнтам даецца заданне прачытаць тэкст, вызначыць яго тэму і асноўную думку, падабраць загаловак, растлумачыць стылістычную ролю марфалагічных сродкаў у тэксце і зрабіць марфалагічны разбор выдзеленых слоў.

Нацыя, нацыянальнае — не капрыз гісторыі, а дадзенасць, што склалася вякамі, гісторыя не церпіць, не трывае аднастайнасці, аднааблічнасці. Усе дзяржаўныя ўтварэнні, якія замахваліся на правы нацыі, на яе суверэннасць, распадаліся, каб зарасці бур'яном забыцця. У Рыме непадалёк ад Калізея на адным стэндзе можна бачыць красамоўную карту былой велічы і заняпаду магутнай імперыі. Гэта нацыі, усвядоміўшы сябе, разбурылі халодную і панылую сцяну ўсеагульнага абезаблічвання. Дыялекты, мясцовыя гаворкі, пранікаючы “памылкамі” ў адзінаўладную латынь, далі потым пачатак самастойным мовам народаў, што ўздужалі як нацыі. За любой нацыяй стаіць гісторыя, якая ахоўвае, беражэ яе ад забыцця і безгалосся (Рыгор Барадулін).

Такім чынам, марфалагічны разбор як састаўная частка прамежкавага заліку дазваляе вызначыць узровень засваення тэарэтычнага матэрыялу па тэме, ступень сфарміраванасці ўмення карыстацца лінгвістычнай тэрміналогіяй у вусным і пісьмовым маўленні, вызначаць месца моўнай адзінкі ў сістэме іерархічных сувязей, аналізаваць, сістэматызаваць, параўноўваць, дыферэнцыраваць моўныя з'явы, класіфікаваць словы на аснове спецыфічных, прыватных і агульных прымет, рабіць абгрунтаваныя вывады.